

● رابطه منتقد فیلم با

سینما: عشق منطقی

نظرخواهی از نویسندگان سینمایی مطبوعات

پیرامون جشنواره فیلم فجر و سینمای ایران

سعید پویش

● اشاره:

جشنواره فجر امسال دوازده ساله شد. جشنواره در طی این دوازده سال فراز و نشیب‌های زیادی داشته و چهره‌های متفاوتی به خود گرفته‌است: هر سال با سیاسی دیگر، برنامه‌هایی دیگر و موضوع‌هایی دیگر. درست به اندازه عمر جشنواره نیز سؤالات گوناگونی دربارهٔ چند و چون برگزاری آن و رابطه‌اش با سینمای ایران مطرح بوده و طرح شده است: سؤال‌های متفاوت و تکراری، و پاسخ‌های تکراری و متفاوت. (تکراری: چرا که بعضی از مسائل و نارسایی‌ها همچنان در برابر تغییر زمان مقاومت کرده و در هر دورهٔ جشنواره تکرار شده‌اند.) در این میان منتقدین و نویسندگان سینمایی همواره از تماشاگران با شور و شوق جشنواره بوده و هستند، چرا که رابطهٔ آنها با سینما و جشنواره، رابطه‌ای دیگر است: شاید بتوان گفت نوعی عشق منطقی. پس ارزیابی آنان از چنین مسایلی بی‌شک از اهمیت خاصی برخوردار است. از همین رو با طرح سؤالاتی مشترک، به شکل یک نظرخواهی از برخی منتقدین و نویسندگان سینمایی مطبوعات که در دسترس بودند تا دیدگاه و نقطه نظرات خود را پیرامون جشنوارهٔ فجر و سینمای ایران بیان کنند. ما سوال کردیم و آنها جواب دادند، باهم می‌خوانیم.

۱- به طور کلی فیلم‌هایی که در جشنوارهٔ فجر به نمایش درمی‌آید، شما را راضی می‌کند؟

۲- آیا جشنوارهٔ فجر نقشی در رشد سینمای ایران داشته است؟

۳- می‌توان جشنوارهٔ فجر را یک جشنواره بین‌المللی دانست؟

۴- اکثر فیلم‌های تولید شدهٔ ایرانی در چه سطحی قرار دارند؟ و این مسئله چه تأثیری در حرکت سینمای ایران می‌تواند داشته باشد؟

۵- شما معمولاً دربارهٔ چه فیلم‌هایی نقد می‌نویسید؟ هر فیلمی و یا...؟

● هوشنگ حسامی

هفته‌نامه امید

۱- می‌بخشید که این را می‌گویم. سؤال عجیب و غریبی است. آخر در کدام جشنواره‌ای می‌توان به طور کلی از فیلم‌ها راضی بود؟ اگر برخورداران یا سینما جدی باشد، حداکثر چهار پنج فیلم شما را واقعاً راضی می‌کند. حتی در جشنواره‌ای مثل جشنواره فیلم لندن هم که مثلاً بهترین‌های جشنواره‌ها را برایتان ردیف می‌کند، نمی‌توانید به طور کلی راضی باشید. اگر آدم خیلی ساده‌پسندی هم باشید، قضیه فرقی نمی‌کند.

۲- با دیدن چیزهایی که هر سال نمایش می‌دهند، خودتان می‌توانید قضاوت کنید که جشنواره نقشی در رشد سینمای ایران داشته است یا نه؟ تولید حداکثر یکی دو فیلم پذیرفتنی که دلیل رشد نیست. اگر میان نزدیک به ۷۵ فیلم در سال، یکی دو فیلم در خور اعتنا هم نداشته باشیم آن وقت که دیگر فاجعه است و باید فاتحه همه چیز را بخوانیم. ببینید، خودمان را که نباید گول بزنیم. این جشنواره هدف ندارد. وقتی جشنواره‌ای اعلام بکند هیات گزینش ندارد و هر فیلمی که تا شروع جشنواره به دبیرخانه‌اش برسد، نمایش داده می‌شود، تکلیف روشن است. این جشنواره، مثل خود سینمای ایران می‌دانیم زیر نظارت دولت است، براساس پسند و سلیقه‌های شخصی اداره می‌شود و همیشه هم شتابزده و قضا قورتکی و برای رفع تکلیف. من یکی بارها درد و درمان را گفته‌ام و دیگر حوصله‌اش را ندارم. اگر گوش شنوایی بود تا به حال فکری به حال این سینما، این جشنواره و خیلی چیزهای دیگر شده بود.

۳- نه، این یقیناً یک جشنواره بین‌المللی نیست. یک جشنواره داخلی است که در کنار آن شتی فیلم فرهنگی را هم لت و پاره شده نمایش می‌دهند. به عقیده من اگر جشنواره را محدود به نمایش تولیدات ایرانی بکنند خیلی بهتر است چون تکلیف روشن می‌شود و این همه بریز

و بیاش هم لازم نیست!

۴- جوابتان در خود سؤال است!

۵- معمولاً نقد فیلم نمی‌نویسم چون معمولاً فیلم قابل بحثی نمی‌بینم. اگر فیلم فرهنگی خوبی، آن هم گاه‌گداری، به نمایش عمومی بگذارند چنان دل و روده‌اش را درآورده‌اند که نمی‌دانید چه بنویسید که سروته داشته باشد! دور بیشتر فیلم‌های وطنی را هم خط گرفته و می‌گیرم چون اهالی سینمای ما نازک دل و شکننده‌اند و تازه خدا را هم بنده نیستند و پای حرف آنها که پشنید صدتا جیمز آوری و مارتین اسکورسیسی را در جیب جلیقه‌شان می‌گذارند و طبیعی است دل شیر می‌خواهد تا آدم درباره آنها دو کلمه حرف بزند. به نظر من ماهنامه سینما تئاتر باید برای حفظ حرکت شتابناک سینمای ایران به سری رشد و تعالی، در کنار تحریم نمایش فیلم‌های فرهنگی خواستار ممنوعیت مطلق نقد جدی فیلم بشود تا هم خود به نان و نام و نوایی برسد و هم منتقدین و سینمایی نویسان برای خودشان دشمن تراشی نکنند. یادآور می‌شود چون این سؤال اختیاری است. چاپ جواب آن هم اختیاری است!

● ایوج صابوری

هفته‌نامه بشیر

۱- به این سؤال نمی‌توانم جواب قطعی بدهم، چون به خاطر کارم مجبورم بیشتر فیلمهای ایرانی (بخش مسابقه) را ببینم و فیلمهای خوب جشنواره هم در بخش‌های جنبی آن به نمایش درمی‌آیند که به آنها کمتر دسترسی پیدا می‌کنم.

۲- از آنجائی که سالن‌های سینماهای ما عموماً به نمایش فیلمهای ایرانی اختصاص یافته است، جشنواره فیلم فجر بهترین فرصتی است برای تماشاگران جوان و علاقه‌مند که از طریق آن بتوانند با فیلمهای خوب روز دنیا و همینطور فیلمهای کلاسیک آشنا شوند. آشنائی با سینمای خوب تدریجاً سطح توقع و انتظار تماشاگران را

هم بالا می‌برد. رشد سینمای ما با رشد فکری تماشاگران ما ارتباط دارد. وقتی بعضی از فیلمهای بی‌ارزش فروش چندین میلیونی می‌کنند این نشان می‌دهد که ما هنوز مشکل تماشاگر داریم تماشاگرانی که با حداقل راضی می‌شوند و سرگرمی می‌خواهند.

جشنواره فیلم فجر با نمایش فیلمهای خوب خارجی می‌تواند برای سینما تماشاگر بسازد، تماشاگر واقعی و از این جهت بیشتر می‌تواند در در رشد سینمای ایران نقش داشته باشد.

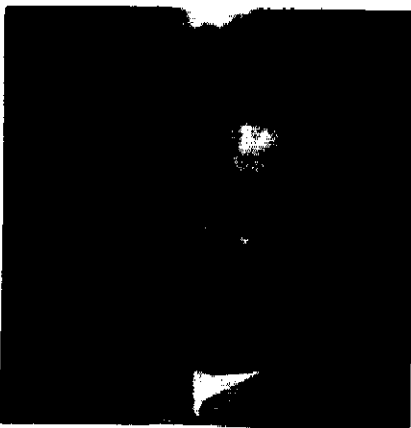
۳- جشنواره فیلم فجر یک جشنواره بین‌المللی است. به دو دلیل: اول اینکه اطلاع دارم به طور رسمی عضو فیاف (فدراسیون بین‌المللی انجمن‌های تولیدکنندگان فیلم) است و تحت مقررات آن اداره می‌شود.

دیگر اینکه همه ساله با شرکت سینمای پیش از ۲۰ تا ۳۰ کشور برگزار می‌شود و امسال ششده‌ام که سینمای ۴۳ کشور در این جشنواره شرکت کرده‌اند. ممکن است این سؤال از این جهت طرح شده است که بخش مسابقه‌اش بین‌المللی نیست. با توجه به دست‌بندی‌هایی که فیاف کرده است.

جشنواره فیلم فجر از این نظر از نوع جشنواره‌های بین‌المللی غیر مسابقه‌ای است.

۴- اگر اکثر فیلمهای تولید شده ایرانی در سطح پائینی قرار داشته باشند، مسلماً تأثیر مثبتی روی حرکت سینمای ایران نخواهد گذاشت.

... ۵

● احمد امینی

مجله فیلم

۱- به طور کلی فیلمهایی که در جشنواره هستند، گاهی مرا راضی می‌کنند و گاهی نه!

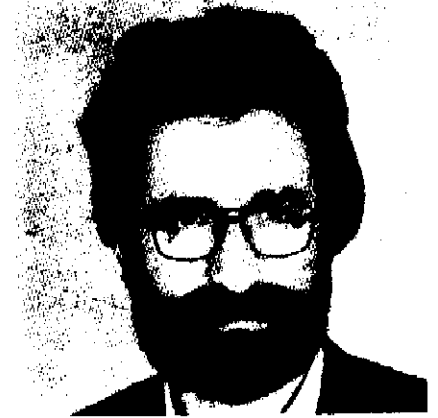
۲- شکی نیست که جشنواره فجر نقش مهمی در رشد سینمای ایران داشته است.

۳- چه ضراری هست که جشنواره فیلم فجر

را بین‌المللی بدانیم و سراین موضوع جز و بحث کنیم؟

۴- در هرکجا دنیا که تعدادی فیلم (تعدادی متنابه) تولید می‌شود، طبیعی است که در این میان فیلمهای نازلی هم وجود داشته باشد. شما سینمای یک کشور را به من نشان دهید که فقط فیلمهای فرهنگی / هنری تولید کند؟ مسئله این است که چگونه به جریان تولید در این سینما جهت و هدف مناسب بخشید.

۵- من - اگر بنویسم - معمولاً بر همه فیلمها نقد می‌نویسم!

● جواد طوسی

مجله فیلم

۱- والله در مورد فیلمهای ایرانی که خودتان همه ساله شاهدید چه آش شله قلم کاری را در بخش مسابقه به خود دوستانان فیلمهای جشنورادی می‌دهند. خداوکیلی کدام جشنواره داخلی و منطقه‌ای یا بین‌المللی، از درجه پانینش گرفته تا ممتاز و چهار ستاره‌اش را دیده‌اید که بخش مسابقه‌اش این قدر گل و گشاد باشد و همه نوع سفارشی را بپذیرد؟ یک نگاه به لیست فیلمهای بخش مسابقه جشنواره سال قبل بیاندازید تا گوشی دستان بیاید. مثلاً درکنار فیلمهای در خود اعتنایی همچون سارا، ردپای گرگ، از کرخه تا راین، هنریشه، صبح روز بعد و خون بس، فیلمهایی مثل افعی، مستاجر، حمله خرچنگها، عبالوار، راز چشمه سرخ، قافله، شکوه بارگشت، مردی در آینه و چهارشنبه عزیز به این بخش راه یافته بودند. ملاک ارزشیابی این فیلمها چه بوده؟ آیا واقعاً در انتخاب فیلمهای بخش مسابقه ضابطه‌ای حکمفرماست یا اینکه همین طوری کیلویی فیلمهایی را جمع‌آوری می‌کنند و در بخش مسابقه به مردم جشنواره ندیده، قالب می‌کنند؟

تداوم چنین وضعیت آشفته‌ای موجب شده که کم‌کم بخش مسابقه جشنواره فیلم فجر به یک شوخی بزرگ تبدیل شود. اما از شوخی گذشته، بالیست اعلام شده از فیلمهای ایرانی جشنواره فجر امسال و ارزیابی کلی موضوع آنها و سوابق کاری سازندگانشان، فکر می‌کنم که امسال جشنواره بسیار پرباری داشته باشیم و از دیدن بیشتر این فیلمها کاملاً متفیض شویم!

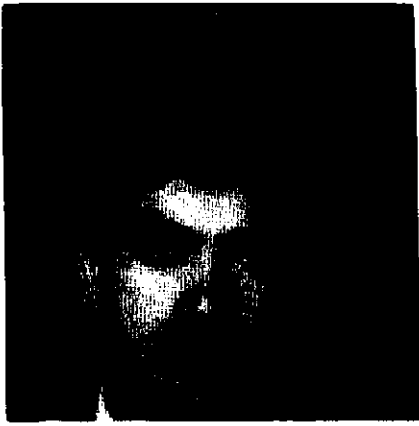
طبق پیش‌بینی بنده، به جز فیلمهای بی‌اهمیتی مثل روز فرشته، زیر سایه درختان زیتون، خاکستر سبز، جنگ نفتکشها، همسر و دو سه فیلم دیگر، بقیه فیلمها جز و بحث انگیزترین، مطرح‌ترین و خوش ساخت‌ترین فیلمهای جشنواره امسال خواهند بود. از این حیث، باید دوازدهمین جشنواره فیلم فجر را یکی از استثنایی‌ترین دوره‌های جشنواره به‌شمار آورد که لازم می‌بینم از همین حالا این موفقیت بزرگ را به مسئولان و برنامه‌ریزان سختکوش آن، تبریک بگویم!

۲- اختیار دارید. بر شگاکش لعنت! همین فیلمهای ایرانی جشنواره امسال را با دقت ببینید و از رهنمودهای یکی دو منتقد صاحب نام نیز استفاده کنید تا کاملاً به این رشد سریع ایمان بیاورید.

۳- اتفاقاً جشنواره فیلم فجر، تنها جشنواره بین‌المللی است که هم در گروه «الف» جای می‌گیرد، هم «ب» و هم «ج». به خاطر حفظ همین گروه‌بندی توأم و غیرقابل تفکیک است که همه ساله به فیلمهای ایرانی «الف» و «ب» و «ج» می‌دهند، وگرنه منظور خاص دیگری ندارند. وانگهی، شما در کدام جشنواره بین‌المللی دیده‌اید که هر دوره‌اش به موضوعی خاص توجه داشته باشد؟ اما در جشنواره فیلم فجر، بر مبنای سیاست حمایتی / هدایتی، چنین کارشگرگی انجام شده و می‌شود. تاکنون تم‌هایی که تحت پوشش این سیاست خردمندانه قرار گرفته‌اند، اینها بوده‌اند: عشق، ملودرام، خانواده، عرفان، مهاجرت، امید، تفاهم و... امسال آکشن و دیگر هیچ. ظاهراً از آسمان جشنواره امسال گلرله می‌بارد (با عرض معذرت از سازنده پولساز فیلم گلها و گلرله‌ها به خاطر تأثیرپذیری از آگهی تبلیغاتی فیلم به یادمانندی‌اش).

۴- آقا چرا چنین جو را درحریم پاک و مقدس سینمای بومی خودمان ایجاد می‌کنید؟ واقعاً از این سوالات چه طرفی می‌خواهید ببینید؟

۵- فیلم‌هایی که الف ستاره‌دار گرفته باشند!

● حسین خندان

روانم همشهری

۱- بستگی به فیلمهای هر دوره جشنواره فجر دارد. در بخش سینمای ایران اگر کارگردانهای خوش فکر از راه رسیده و یا صاحب نام فیلمی داشته باشند، طبعاً آن بخش دیدنی خواهد بود و در بخش نمایش‌های ویژه و یا جشنواره جشنواره‌ها نیز هرچند دیر با نسخه‌های جرح و تعدیل شده می‌توان فیلم‌های خوبی را روی پرده دید.

۲- نقش ارتقاءدهنده کیفی جشنواره را در طول این سالیان نمی‌توان انکار کرد، چراکه در آشفته بازار فیلم‌های تجاری صرف و تحت حمایت تهیه‌کنندگان، جشنواره فرصتی پدید می‌آورد که فیلمسازانی که کیفیت فیلمشان نیز برایشان اهمیت دارد، مورد توجه قرار بگیرند. از طرفی ناگفته نماند فیلم‌های تولیدی در نیمه دوم سال همیشه به واسطه سعی در شرکت جشنواره به شدت در سرعت ماراتونی خود قربانی داده‌اند و کیفیت را فدای کاهش کمیت روزهای فیلمبرداری، تدوین، صداگذاری و... کرده‌اند. و چون نیک بنگریم اغلب این فیلمها بعد از جشنواره حداقل کارهای فنی خود را با صرف هزینه‌های زیاد تکرار کرده‌اند، اما آنچه جای بازگشت ندارد روزهای فیلمبرداری و اصلی‌ترین لحظات خلق یک اثر است.

۳- بله و خیر! بله به خاطر آنکه جشنواره فیلم فجر به‌واسطه عضویت در فیاف (FIAPF) ملزم است قوانین جشنواره بین‌المللی را رعایت کند و احترام گذارد و در عین حال انجمن بین‌المللی تهیه‌کنندگان فیلم نیز به دلیل همین عضویت می‌تواند با اطمینان خاطر فیلم‌های خود را در بخش‌های مختلف جشنواره به نمایش گذارند. از طرفی جشنواره فیلم فجر شاید حتی در میان جشنواره‌های گروه A دنیا تنها جشنواره‌ای باشد که بخش‌های متفاوت و

گوناگونی را ارائه می‌دهد.

بودورکی‌وار!

هنوز زنده است. وقتی هم که مرد، خدا رحمتش کند.

۵- من اساساً زیاد نقد نمی‌نویسم. درحقیقت بنده فقط یک نقد فیلم تا امروز نوشته‌ام: دربارهٔ فیلم دستفروش. اما یادداشتهای فراوانی که دوستان همکارم اسمش را نقد می‌گذارند، فراوان می‌نویسم و نوشته‌ام.

وقتی فیلمی را زیاد دوست داشته باشم یا به شدت آزارم دهد آن را نقد می‌کنم. مثلاً تماشای فیلم های دستفروش، بنای سیکل ران، راه، اجازه‌نشینها، هامون و از کرخه تا داین برایم بسیار لذتبخش بودند، در مورد آنها یادداشتهایی نوشتم. فیلمهای گروه‌بان و پاییزان مرا آزار دادند که این آزارکشیدن را در یادداشتهایی منعکس کردم.

بیشتر دوست دارم در حاشیه سینما بنویسم. نوشته‌های بسیاری از دوستان نقدنویس آزارم می‌دهد. معتقدم که جای نقد در مجله و روزنامه نیست اگر فصلنامه‌ای بود. اگر جلسه نمایش فیلمی بود؟ اگر دانشکده‌ای بود؟ می‌شود فیلمها را نقد کرد، ولی نقد مطبوعاتی بیشتر از آنکه به درست و غلط حرفهای نوشته شده وابسته باشد به ادبیات نویسنده وابسته است. هرکه قشنگ‌تر و بهتر و روانتر می‌نویسد منتقد بهتری می‌نماید. من نشر خسرو دهقان و هوشنگ گلکمانی را دوست دارم، البته گلکمانی حرف حساب هم کما بیش دارد و دهقان هم سالها پیش دو نقد فیلم خوب نوشت: در مورد مادیان و دونده. بعضی دیگر از منتقدین نیز حرفهایی می‌زنند که به نظر می‌رسد بسیار مهم است و ما کتابهایشان را از دوستانمان قرض می‌گیریم و سالها آنرا نمی‌خوانیم: آقای بابک احمدی فیلسوف بزرگ سینمای ایران است. و امیدوارم که همچنان فیلسوف سینمای ایران بماند. ما آدمهای بزرگ را دوست داریم. خدا را شکر!

بعضی دیگر هم وجود دارند، چاره‌ای نیست: آقای امینی رفیق ماست و آقای احمد طالبی‌نژاد و آقای غلام حیدری (تولیدکننده قطورترین کتابهای سینمایی جهان) و آقای بهزاد رحیمیان که بعضی از نوشته‌هایشان را به فارسی ترجمه کرده‌اند و آقای بقیه!

● سیروس ظهیرمالکی مجله فیلم و سینما

- ۱- دیدار از برخی فیلم‌ها گاهی معتم و گاهی خاطره انگیز است، اما همیشه راضی‌کننده نیست.
- ۲- البته وجود جشنواره در رشد سینما نمی‌تواند بی‌تاثیر باشد. براین مبنا، برگزاری

البته، اندکی ناراضی‌ی موجود است، درباب محرومیت از تماشای فیلمهای قدیمی. و البته محکومیم که چشم از گذشته ببوشیم. مدت‌هاست. اما بالاخره دل آدم برای قیصر تنگ می‌شود. آقایان هم که خدا را شکر از نعمت برخورداری از انواع قیچی و اسپلایسر محروم نیستند. جهت علاقمندان احتراماً به عرض می‌رسد که نوعی قیچی ژاپنی نیز اخیراً وارد شده که بسیار مفید است.

در مورد فیلمهای جدید سینمای جهان با عنایت به قضیه قیچی - کمال خرسندی را از نمایش فیلمها و انتخاب آنان اعلام می‌دارم. در طول سالهای اخیر برخی از بهترین آثار سینمایی جهان را در جشنواره فیلم فجر دیده‌ایم. و البته ما خوشبختانه از دیدن فیلمهای مزخرف هالیوودی محرومیم و بدبختانه از دیدن فیلمهای روشنفکرانه و هنرمندانه اروپایی نیز به شرح ایضاً.

نکته دیگر این که انتخاب مدیران جشنواره از فیلمهای تاریخ سینما چندان به دلمان نمی‌چسبد. آثار خوب سینمای آمریکا مثل هیچکاک، ولز، هاوکز، فورد و... را سالهاست در سالن ندیده‌ایم. از پاراجانف و تارکوفسکی خوشم نمی‌آید، مگر زور است!!

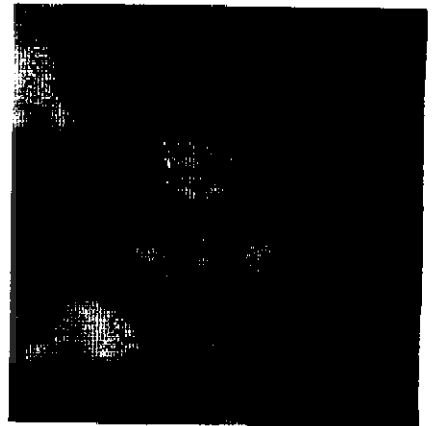
۲- بله، جشنواره فیلم فجر عامل اصلی رشد سینمای امروز ایران است. و به ضرس قاطع ایمان دارم که هیچ عامل دیگری به این اندازه در رشد سینمای ایران موثر نبوده است.

۳- نه. برای این که جشنواره فیلم فجر، توان و قدرت پذیرش بسیاری از فیلمهای سینمای جهان را ندارد.

۴- تولید شده ایرانی از سال ۱۳۶۴ تا امروز سطح پائینی ندارند. سینمای ایران در هفت سال اخیر آثار بسیار ارزشمندی را تولید کرده، مانند دستفروش، دونده، از کرخه تا داین، ناصرالدین شاه آکتور سینما، خانه دوست کجاست، نیاز، هامون، نوبت عاشقی، هنرپیشه، بنای سیکل ران، مسافران، عروسی خوبان، باشو، غربیه کوچک، آب، باد، خاک، ناخدا خورشید و دهها فیلم دیگر که هرکدام از این فیلمها به تنهایی به تمام سینمای ژاپن امروز و هند و ترکیه و کل عربی و کل سینمای آسیای جنوب شرقی و بخش اعظم اروپای شمالی و سینمای آلوده هالیوود امروز می‌ارزد. و ما کارگردانانی داریم که هرکدام اگر از سینمای غرب - بالاخص آمریکا - اثر نپذیرند، می‌توانند آثار بزرگی را برای سینمای جهانی بسازند. و تا وقتی عده‌ای از کارگردانان خوب هستند سازند سینمای ایران

خیر جشنواره فیلم فجر، جشنواره‌ای بین‌المللی نیست چرا که اصلی‌ترین بخش هر جشنواره بین‌المللی بخش مسابقه آن است که بایستی فیلم‌های بین‌المللی در آن بخش بی‌هیچ کم کاست به نمایش گذاشته شود و مورد داوری قرار گیرد. در حالی که بخش مسابقه فیلمهای بلند جشنواره ما تنها به مسابقه فیلمهای ایرانی پردازد. ۴- مناسفانه بایست گفت ذائقه اغلب تماشاگران، فیلم‌های تولید شده با کیفیت نازل را می‌پسندد و هنوز در تربیت تماشاگران حرفه‌ای سینمای کیفی به توفیقی دست نیافته‌ایم. در چنین شرایطی که فیلمهای پر فروش سینما را به خصوص در شهرستانها فیلمهای نازل تشکیل می‌دهند و فیلمهای قابل اعتناگاه به سرمایه اولیه خود نیز نمی‌رسند می‌توان گفت که این گونه فیلمها سوخت بدنه متحرک و پویای سینمای ایران را تشکیل می‌دهند موجب می‌شوند اقتصاد سینما از پا در نیاید تافرضی فراهم شود که در سال چند فیلم در خورتوجه نیز ساخته شود.

۵- به دلیل شناختم از مناسبات سینمای ایران و سوابق حرفه‌ای‌ام در همین زمینه فکر می‌کنم نقد فیلمهای ایرانی را منصفانه‌تر می‌نویسم و خود را در نگارش این گونه فیلمها محق‌تر می‌دانم تا فیلمهای خارجی که اغلب خوانندگان نشریه آن را ندیده‌اند.

● سید ابراهیم نبوی مجله تصویر

بله، بطور کلی بله، اما معمولاً این جواب کلی مشکل سوال شما را که نیاز به پاسخ جزئی دارد، حل نمی‌کند. باید به سه نوع از فیلمانگاه کرد. در زمینه فیلمهای ایرانی معمولاً جشنواره فیلم فجر راضی‌کننده است. چون تمام فیلمها - معمولاً - به نمایش درمی‌آید. اگر مشکلی وجود داشته باشد به نوع فیلمهای تولید شده برمی‌گردد، نه به انتخاب جشنواره. و سینمای ایران